

प्रतिवेदन शाखा

स्वातंत्र्यपूर्व काळात Council of the Governor of Bombay अस्तित्वात आले व या कौन्सिलची पहिली बैठक दिनांक २२ जानेवारी, १८६२ रोजी संपन्न झाली. या काळात बैठकांतील कामकाजाचे संक्षिप्त इतिवृत्त (Minutes) तयार करण्यात येत असे. त्यानंतर Government of India Act, १९३५ नुसार बॉम्बे लेजिसलेचर गठीत करण्यात आले व त्या अंतर्गत बॉम्बे लेजिसलेटिव्ह असेंब्ली व बॉम्बे लेजिसलेटिव्ह कौन्सिलची स्थापना झाली. बॉम्बे लेजिसलेटिव्ह असेंब्ली व बॉम्बे लेजिसलेटिव्ह कौन्सिलची पहिली बैठक अनुक्रमे दिनांक १९ जुलै, १९३७ व दिनांक २० जुलै, १९३७ रोजी झाली. त्यानंतर दिनांक १ मे, १९६० रोजी महाराष्ट्र राज्याची स्थापना झाल्यानंतर महाराष्ट्र विधिमंडळाचे पहिले अधिवेशन दिनांक ६ जुलै, १९६० रोजी सुरु झाले. या अधिवेशनातील पहिल्या बैठकीपासूनच **शब्दशः कार्यवृत्त (Verbatim proceeding)** तयार करण्याची पध्दत सुरु झाली व त्यासाठी महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयात **प्रतिवेदन शाखेची** निर्मिती करण्यात आली.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवांनी, दोन्ही सभागृहांच्या प्रत्येक बैठकीच्या कार्यवाहीवृत्ताचा अधिकृत अहवाल स्वतःच्या देखरेखीखाली प्रसिध्द व प्रसृत करावा, असे महाराष्ट्र विधान सभा व विधान परिषद नियमान्वये अनिवार्य करण्यात आले आहे.

अतिशय काळजीपूर्वक आणि विनयशीलतेने सभागृहाच्या मध्यभागी असलेल्या गोल टेबलाभोवतालच्या आसनांवर आसनस्थ होणारे, थोडा वेळ आपल्याजवळील वहीत काही तरी खरडून, सभागृहाचे व्यवधान भंग न करता त्वरेने सभागृहातून बहिर्गमन करणाऱ्या सुबक पेहरावातील काही व्यक्तींच्या आवागमनाचे एक परिचित दृष्य विधिमंडळाच्या दोन्ही सभागृहात आपण नेहमी पाहत असतो.

पण घाईगडबडीने सभागृहात सतत आवागमन करणारे हे स्त्री-पुरुष कोण आहेत व त्यांचे सभागृहातील नेमके काम काय आहे, याची अनेकांना कल्पना नसते. संसदीय लोकशाही व्यवस्थेत राज्यस्तरावरील सर्वोच्च संस्था म्हणजेच विधानसभा व विधानपरिषद या सभागृहातील संपूर्ण कामकाजाच्या प्रत्येक क्षणाचे ते साक्षीदार असतात. अर्थात, या सभागृहाच्या कामकाजाचे शब्दशः

कार्यवृत्त तयार करण्याची महत्त्वपूर्ण जबाबदारी ज्या अधिकाऱ्यांवर असते, त्यांचे कार्यालयीन पदनाम "प्रतिवेदक" (REPORTER) हे आहे. हेच ते सभागृहात सतत ये-जा करणारे स्त्री-पुरुष आहेत.

सन्माननीय सदस्य विविध आयुधांच्या माध्यमातून संपूर्ण राज्यातील सामाजिक, आर्थिक व राजकीय विषय आपापल्या वकृत्वशैलीत सभागृहात मांडत असतात. काही सदस्यांची बोलण्याची गती १४० ते १६० शब्द प्रति मिनिट असते तर काही सदस्य त्याहून अधिक गतीने बोलत असतात. विधानसभा व विधानपरिषद या सभागृहांचे स्वतंत्र शब्दशः कार्यवृत्त तयार केले जाते. प्रतिवेदन शाखेकडून कार्यवृत्त तयार झाल्यानंतर ते पुढील संस्करणासाठी अनुवाद व संपादन शाखेकडे पाठविले जाते. अनुवाद व संपादन शाखेकडून जोपर्यंत कार्यवृत्तावर अंतिम संपादकीय संस्करण होत नाही आणि शासकीय मुद्रणालयाकडून त्याची छापील प्रत उपलब्ध होत नाही तोपर्यंत कार्यवृत्त असुधारित असते. तसेच, सदर कार्यवृत्ताचा माननीय सभापती व माननीय अध्यक्ष यांच्या अनुमतीशिवाय प्रसिध्दीसाठी उपयोग करता येत नाही.

विधानमंडळाच्या लोकलेखा समिती, अंदाज समिती, सार्वजनिक उपक्रम समिती, पंचायत राज समिती इत्यादी तसेच विभिन्न विषयावरील चिकित्सा समित्या व प्रसंगोपात निर्माण करण्यात आलेल्या तदर्थ समित्या, अशा सुमारे ६० विविध समित्या कार्यरत असून या समित्यांचे तसेच राष्ट्रकुल संसदीय मंडळ, महाराष्ट्र शाखेच्या वतीने पीठासीन अधिकारी आणि विधिमंडळ सचिवांच्या आयोजित करण्यात येणाऱ्या परिषदांचे कार्यवृत्त देखील प्रतिवेदन शाखेकडून तयार करण्यात येत असते.

लघुलेखन शाखा

विधिमंडळ सचिवालयात लघुलेखन शाखा कार्यरत आहे. विधीमंडळाच्या विविध समित्यांच्या समिती प्रमुखांना तसेच सचिवालयातील अधिकाऱ्यांना मराठी व इंग्रजी लघुलेखकांच्या सेवा उपलब्ध करून दिल्या जातात.

०००००००

फीतध्वनीमुद्रक कक्ष

दोन्ही सभागृहातील संपूर्ण दिवसाच्या कामकाजाचे ध्वनिमुद्रण फीतध्वनीमुद्रक कक्षाकडून केले जाते.

००००००००

टंकलेखन कक्ष

विधानमंडळ सचिवालयातील विविध कक्षांमधील टंकलेखनाचे काम टंकलेखन शाखेमार्फत केले जाते. या सचिवालयातील दैनंदिन कामकाजाव्यतिरिक्त अधिवेशन काळात सदस्यांच्या सोयीसाठी सर्व आमदार निवासात मराठी व इंग्रजी टंकलेखनाची व्यवस्था उपलब्ध केली जाते. नागपूर अधिवेशनाच्या काळातही अशा प्रकारची टंकलेखनाची व्यवस्था आमदार निवासात उपलब्ध असते.

०००००००००